

Kucir

Tel: +382 20 331 227; +382 20 334 512
Email: cdt@cdtmn.org
Adresa: Moskovska 153,
81000 Podgorica Crna Gora/Montenegro

Djelovodni broj: 012-10/20
Registry No

Mjesto i datum: Podgorica, 20.10.2020
Place and date

Broj stranica: 3
No. of pages

Uprava za statistiku - MONSTAT

Direktorica dr Gordana Radojević

Poštovana gospođo Radojević,

Centar za demokratsku tranziciju (CDT) u cilju kvalitetnijeg demokratskog dijaloga relevantnih društvenih aktera o budućem popisu stanovništva, domaćinstava i stanova (popis), a prije početka zvanične javne rasprave o novom tekstu zakona, Vam upućuje sljedeću:

Писарница Управе за статистику				
Примљено: 21. 10. 2020				
Орг. јед.	Клас. знак	Редни број	Прилог	Вриједност
001	058/20	3130/1		

Inicijativu:

Da se prilikom sprovođenja narednog popisa **odbaci praksa** prikupljanja podataka o etničkoj (nacionalnoj) i religijskoj (ne)pripadnosti kao i jeziku kojim građanke/ni, koji su po metodologiji subjekti popisa, govore.

Образложење:

Ovaj predlog predstavlja diskontinuitet sa dosadašnjim praksama, načinom razumijevanja suštine popisa, državne politike u odnosu na njega, ali i sa načinom ponašanja relevantnih političkih i drugih društvenih aktera u toku njegove pripreme i sprovođenja. Prethodna praksa nije bila nelegitimna, ali po našem mišljenju jeste anahrona, pa želimo predložiti jedan alternativni način razmišljanja za drugačije razumijevanje suštine ove važne društvene akcije.

Ova inicijativa je u potpunosti u skladu sa budućim EU obavezama Crne Gore koje podrazumijevaju da se popisi sprovode registraciono, bez izjašnjavanja građana, jer je dosadašnji konvencionalni način prikupljanja i obrade podataka prevaziđen, zastario i manje pouzdan. Vlada je u toku mandatnog perioda 2016-2020. godine počela pripremne aktivnosti u ovom pravcu, ali one nijesu završene na vrijeme, pa će se i ovaj popis sprovoditi na ovaj, konvencionalni način.

Pored ovoga, u prethodnih nekoliko godina analizirali smo pozitivne i negativne efekte koje je dosadašnji pristup popisu prouzrokovao, i za naš predlog, kojim želimo poboljšati kvalitet javne diskusije, a kasnije i formalne javne rasprave koja nam predstoji prilikom pripreme novog zakona, imamo tri ključne grupe razloga:

Osnaživanje poštovanja Ustava Crne Gore, njegovih principa i vrijednosti

Bolje informisani građani nemaju dilemu da je popis statistička akcija koja treba da olakša, podupre i usmjeri državne politike. Međutim, u Crnoj Gori vlada uvriježeno mišljenje da se popis odvija radi izjašnjavanja građana o vjeri, naciji i jeziku.

Zbog toga je naš predlog usmjeren i na osnaživanje principa građanske države koje proklamuje *Ustav Crne Gore*. Njime se ne određuju većinski i manjinski narodi niti se bilo koja važna ustavna obaveza ili politika države, izuzev zaštite identiteta manjina (član 79), veže za etničku pripadnost građanki/na.

Nastavak dosadašnjih praksi značio bi i nastavak politike razaranja društvenog bića Crne Gore na vjerske i nacionalne okvire i dodatno udaljavanje od principa građanske države. Prava građanska država svoje politike sprovodi za bolje uslove života građana, a ne naroda. Građanin je postavljen kao centralna figura našeg Ustava, on je nosilac suvereniteta i njemu mora biti podređen razvoj. A onda, nakon toga, svi imaju pravo da budu ono što žele i kako se osjećaju.

f

Ključni motiv za naš predlog je pokušaj zaustavljanja političkog trenda da se Crna Gora kreće u pravcu postdejtonske Bosne i Hercegovine, jer sve više liči na multietničke države naroda koji imaju svoje teritorije i "vitalne nacionalne interese". Ukoliko nastavimo ovaj trend, bizarni prosvjetni poduhvat "dvije škole pod jednim krovom" koji postoji u najbližem okruženju, postao bi realnost i kod nas.

Shvatanje popisa kao takmičenja između Crnogoraca i Srba, Bošnjaka i Muslimana, kao nadmetanja građanskog i nacionalnog i slično, imaće dugoročne negativne posljedice za naše društvo. To se već moglo vidjeti u prethodnom desetogodišnjem periodu kada je država Crna Gora, politički kalkulišući, jasno skrenula sa kursa građanske države i ugrozila sopstvene ustavne principe. Dosadašnje elite na vlasti nijesu imale interesa da nakon 2006. godine naprave zaokret u ovoj politici, a time i zaokret u stvarnom, a ne formalnom, stvaranju građanskog društva.

Usvajanje naše inicijative bi nužno otvorilo pitanje na koji način će biti ostvarivana dosadašnja prava naroda koje naše zakonodavstvo definiše kao manjinske. Ovo se prije svega odnosi na utvrđivanje procenta etničkih manjina potrebnih za primjenu *Zakona o izboru odbornika i poslanika* (član 94, 43 i ostali) i *Zakona o manjinskim pravima i slobodama* (članovi 10-18, 22a, 27 i indirektno 33). Za utvrđivanje ovih podataka biće, kako to zakoni kažu, korišćeni podaci sa prethodnih popisa, a u slučaju većih demografskih promjena (što redovno prati zvanična statistika) oni mogu biti provjereni kroz sprovođenje prikladnih zvaničnih istraživanja. Širok je prostor za afirmaciju i očuvanje posebnosti naroda ali popis nije put za njihovo ostvarivanje.

Ustav (član 13) je dao preciznu odrednicu službenog i jezika u službenoj upotrebi. I opet, izuzev ostvarivanja manjinskih jezičkih prava, odnosno prava korišćenja jezika koji su u službenoj upotrebi, ova informacija nema značajniju praktičnu upotrebu u pravnom sistemu i vođenju politika države. Ovdje valja napomenuti da su bilo kakve promjene u ovoj oblasti samo teorijski moguće jer je ovaj član Ustava moguće promijeniti tek nakon izjašnjavanja na referendumu, što bi trebalo da podrži oko 325.000 birača.

Opšti Zakon o obrazovanju i vaspitanju (član 11) precizira kada se mogu koristiti jezici u službenoj upotrebi tako da nije potrebna informacija o procentu građana koji ga govore. U podzakonskim aktima i praksama Ministarstva prosvjete precizirane su procedure za korišćenje jezika u službenoj upotrebi u obrazovnom sistemu. U slučaju dodatne potrebe, učenici/roditelji se o želji da prate nastavu na nekom od službenih jezika mogu direktno izjasniti, ako to žele.

Ustav (član 46) garantuje pravo na slobodu vjeroispovijesti i njime se ni na jedan način ne postavlja kao relevantna, informacija o broju ili procentu vjernika pojedine vjerske zajednice, ateista ili agnostika. Pored ovoga, ni u toku dugotrajne i intenzivne debate o *Zakonu o slobodi vjeroispovijesti ili uvjerenja o pravnom položaju vjerskih zajednica*, nijesmo mogli pronaći da je bilo ko od relevantnih aktera zagovarao uvođenje, na popisu zasnovanih, benefita ili ograničenja za osnivanje i funkcionisanje ovih zajednica. Podatak o vjerskoj (ne)pripadnosti, prosto nije od značaja za vođenje državnih politika.

Ovaj kratak pregled potrebe za podacima jasno nam govori da, podaci o etničkoj, vjerskoj i jezičkoj pripadnosti nemaju dominantno značajnu statističku vrijednost. Dakle, ključni cilj njihovog prikupljanja je politički i to ne u smislu sprovođenja politika (*policy*), već u smislu vođenja etnonacionalističkih stranačkih politika i nastavka manipulisanja sa osjećajem nacionalne i vjerske pripadnosti građana.

Prihvatanje modernih statističkih praksi prosvijećenih država i društava

Naša inicijativa ima za cilj da Crna Gora prati moderne statističke prakse ubjedljive većine prosvijećenih država i društava, onih koje su ostvarile do sada najveći razvoj demokratskih vrijednosti i praksi. Prekid dosadašnje prakse značio bi prihvatanje načina razmišljanja značajnog broja zemalja koje imaju slične državne i spoljno-političke prioritete kao Crna Gora.

Podatke o **nacionalnoj pripadnosti** ne prikupljaju: Njemačka, Francuska, Italija, Danska, Švedska, Norveška, Finska, Belgija, Holandija, Švajcarska, Luksemburg, Španija, Portugal, Grčka, Austrija,

Slovenija, Island... Podatke o **vjerskoj pripadnosti** ne prikupljaju: Francuska, Italija, Danska, Švedska, Norveška, Finska, Belgija, Holandija, Luksemburg, Austrija, Poljska, Španija, Slovenija, Island, Sjedinjene Američke Države, Kanada, Rusija... Podatke o **jeziku** ne prikupljaju: Njemačka, Francuska, Italija, Danska, Švedska, Norveška, Finska, Belgija, Holandija, Španija, Portugal, Grčka, Austrija, Slovenija, Island, Sjedinjene Američke Države...

Popis, po definiciji, treba da obezbijedi potpune, kvalitetne i međunarodno uporedive statističke podatke, koji služe za planiranje društvenog i ekonomskog razvoja.

Uredba (EZ) broj 736/2008 Evropskog parlamenta i Savjeta o popisu stanovništva i stanova (Uredba), naglašava da je važno periodički prikupljati statističke podatke o stanovništvu, socijalnim, ekonomskim i stambenim karakteristikama osoba za određivanje regionalnih, socijalnih i politika zaštite životne sredine. Važno je i prikupiti detaljne informacije o stanovanju zbog promovisanja socijalne uključenosti i praćenja socijalne kohezije na regionalnom nivou, te zaštite životne sredine i promocije energetske efikasnosti.

Predloženo je u potpunosti usklađeno sa *Uredbom* budući da se u članu 4 taksativno navode obavezne teme, a vjera, nacija niti jezika nema među neizvedenim ili izvedenim obaveznim obilježjima popisa u EU.

Usmjeravanje politike sa nacionalnih na druga važna društvena pitanja

Ovim predlogom želimo uticati i na način tj. usmjerenje vođenja politike. U potpunosti razumijemo da postoje građani i političke snage na različitim stranama, kojima su presudno važne vjerska i nacionalna pripadnost. To uvažavamo, iako se sa tim duboko ne slažemo. Mi želimo da se politika vodi drugačije, oko pitanja koja su, po našem mišljenju, mnogo bitnija za građane: pravedna država, visina zarada, uslovi stanovanja, kvalitet usluga države, pravednija raspodjela dobara, rodna ravnopravnost – ukratko, kvalitet života svih.

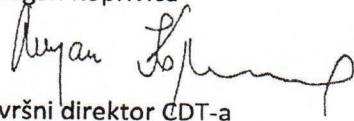
Nastavak dosadašnjih popisnih praksi značajno bi potrošio energiju i reformski kapacitet buduće Vlade i u toku sprovođenja popisa i nakon njega. Ovo bi se moglo odraziti na sužavanje njenog manevarskog prostora i smanjenje podrške progresivnijeg dijela javnosti za sprovođenje bolnih reformskih zahvata. Ukoliko se, u ovim političkim okolnostima, desi i dio atmosfere sa prethodnog popisa, čvrsto vjerujemo da će to dugoročno negativno uticati na procese u društvu. Još jedno uzaludno trošenje energije, pojačavanje tenzija i generisanje ove vrste podjela, radi ostvarenja bilo čijih etnonacionalističkih projekata, može skupo koštati našu zajednicu. Takođe, rizikujemo da se svrstamo u red država koje su zbog nacionalnih ili drugih tenzija morale da prekinu popisni proces.

Na kraju, napominjemo da radi ograničenog prostora dajemo samo osnovne teze za obrazloženje naše inicijative, a ostajemo otvoreni za dodatne informacije i objašnjenja koja mogu biti potrebna za njegovo bolje razumijevanje.

U nadi da ćete razmotriti našu inicijativu, srdačno Vas pozdravljam.

U Podgorici, oktobar 2020. godine

Dragan Koprivica

Izvršni direktor CDT-a

Dostavljeno: Predsjedniku Crne Gore; Predsjedniku Skupštine Crne Gore; Predsjedniku Vlade Crne Gore; Mandataru za sastav Vlade Crne Gore; Predsjednici Savjeta statističkog sistema; Direktorici Uprave za statistiku (Monstat); Šefovima poslaničkih klubova u Skupštini Crne Gore.